TH. BARTHOLINI RESPONSIO DE EXPERIMENTIS ANATOMICIS BILSIANIS ET...

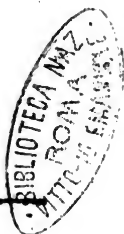
Thomas Bartholin

3

TH. BARTHOLINI
RESPONSIO
DE
Experimentis Anatomicis Bilſianis
ET
Difficili Hepatis reſurrectione,
AD
Clariſsimum Virum
NICOLAUM ZAS.

HAFNIÆ,
Apud PETRUM HAUBOLD,
ANNO 1661.

Clarissimo Viro
D. D. NICOLAO ZAS
Medico Roterodamensi

S. D.

TH. BARTHOLINUS.

PUblicas Tuas ad me literas nudius tertius legi, aliena dialecto scriptas, forsan & mente. Miratus sum impensè litem mihi propter illum moveri, qvem officiosa Censura in Spicilegio secundo constitueram devincire, adeò verus est *Tacitus*, plura nos sæpe peccare dum demeremur, qvam qvum offendimus. Ex sinistro enim tuo responso perculsus, non metu ullo aut ignobili timore, qvi majori invidiæ assvevi, sed qvod benè cogitata, amico

co prorſus animo à me profecta, in deteriorem partem interpreteris. Scias qvippe, qvem cætera perſpicacem intelligo, nocendi à me animum abfuiſſe, nec unqvam illius odium, aut indignationem qvæſiviſſe, qvem dato ſtudio ad præclaros conatus pertexendos porrò animare ſententia ſtetit. Ægrè tuli qvod rudius à nonnullis, ut fama ferebat, tractaretur, ne aculeato ſcribendi genere deterreretur à ſuſceptis laboribus. Unde non tantum apud amicos domi data occaſione Nobiliſſimi Bilſii laudavi ſæpe inſtitutum, ſed & idem ad Clariſſimum D. *Blaſium*, digniſſimum Amſtelodamenſis Gymnaſii Profeſſorem per literas familiares teſtatus ſum. Qvumq; anniverſariis Diſputationibus Celeberrimorum Autorum de Lymphaticis noſtris Vaſis ſententias exponerem, hujus qvoq; Viri inventa nupera principibus Achivis permiſcui, non ut damnarem nuper natas obſervationes, aut nomini Nobiliſſimo maculam ingloriam adſpergerem, ſed ut veritas publica ventilatione excuteretur, & ad arcana ſua Bilſius invitaretur. Nec credidi adeò eſſe vos pruriente ſenſu, ut vel blandiſſimo palpo irritari poſſetis. Supra mortale faſtigium ſe evexit, qvi nullius attactum

fert.

fert. Profectò ſi eo vos eſtis ingenio, rectius domi veſtra ſervaretis. Credite mihi injurato, neminem tam fore occœcatum, ut ſola nominis veſtri authoritate ſine accuratiori ſcrutinio veſtra vel experimenta vel promiſſa ſit amplexaturus. Gratis nemo cordatus inviſa credit, & ut in ſententiam veſtram orbis eruditus concedat, ſcrupulis omnibus prius erit ſatisfaciendum, qvam vel in expenſorum participationem vel ad plenum applauſum pertrahamur. Expendenda omnia ſunt, qvæ ex ſe natura parturit & ars efformat, & velut Aqvilini pulli, ita ſingulorum obſervationes ad ſolis ſeu veritatis ſplendorem examinandæ, ut pro legitimis ſuſcipiantur. Vides, mi *Zaſi*, qva mente ad *Bilſij* tui acceſſerim experimenta, non ut vel illius honori vel horum veritati nigrum theta præfigerem. Luſcis oculis vel effaſcinatis Spicilegium meum ſecundum inſpexit, cui id de me in mentem venit. Abhorret ab ingenio meo perverſus aliorum mos, qvi nihil rectum putant, qvod ipſi neſciunt. Non mihi aut gloriæ meæ decedit, qvod plus alii videant. Nec enim omnia Naturæ myſteria unius ingenium exhaurit. Plura reſtant etiam poſteris inveſtiganda. Non invideo,

ſed applaudo, ſiqvidem ſpecioſis verbis eventus reſpondeat. Promiſi hunc *Bilſio* tuo applauſum, laudemq; diligentiæ æterno nomini, & ſummo officio hortatus ſum ne promiſſas demonſtrationes diutius differret. Hæc ſummi honoris & ſinceri animi verba qvod ſiniſtrorſum acceperit, non mirum, qvia ex tua confeſſione literas humaniores ignorat. Rectè *Cajus Lucilius* olim dixit, ea qvæ ſcriberet, neq; ſe ab indoctiſſimis, neq; à doctiſſimis legi velle, qvod illi nihil intelligerent, hi plus fortaſſe qvam ipſe. Id tamen miror, qvod Tu, Vir Doctiſſime, illius Patrone, acutius videns, veri interpretis officio defueris. Omnem admirationem ſuperat, qvod ſe ſupra emendationem homo protulerit, nævosq; ſuos vel ignorare voluerit, vel diſſimulare. Nimium vobis eſtis ſuffeni, vel certè Tu, mi *Zaſi*, qvi pro Deo *Bilſium* colis, & ſupra mortales errores evehis, vel adulatione nimia vel cœco in præceptorem amore nimium peccas. Qvo fuco induces avaritiam ipſi ex merito exprobratam, qvod magno adeò precio ſuas Mumias divendat, unamq; ſolam 40000. florenis exponat licitatoribus; nec ullum, etiam artis ejusdem candidatum, ad ſpectaculum

breve

breve & momentarium admittat, nisi soluto prius Unciali. Sub Arcto habitamus, nonnullos tamen audivi, qvos pœnituit expensarum. Ideone contra me plena penna debaccharis, qvod ulcus *Bilsij* sordidum tetigerim. Nobilis tuus *Bilsius* aurum ex cadaveribus & mortuorum visceribus colligat. Non ideò tamen illi Judæorum fatum optavi, de qvibus *Josephus* l. 6. Belli Judaici c. 15. qvosdam refert compertos, qvi aurum devoraverant, & idcircò à Romanis necatos reclusis visceribus. Non læsi Nobilitatis decus, sed emendavi, sed amicè monui ne prostitueret partam nobilitatem, qvum & nobis cura nobilitatis incumbat. Qvanqvam tanta habendi cupidine flagraret, ut propter centum sestertia in Rhenum vicinum, non cum illo in Tiberim, se mallet dare præcipitem, optarem tamen prudentiorem audaciam, saniora consilia & vitam longiorem, ut diligenti cadaverum dissectione Artem Anatomicam pro virili parte augeret. Qvid deinde Bilsianæ invidiæ prætendes? Injurius in Deum & Naturam est, qvi sibi soli servat, qvod benevola Natura ex nutu Dei pluribus voluit esse commune. Occultanda Principum consilia, Dei autem

opera propalanda ſunt, *Tob.* XII. 8. Qvod ſi eâ invidiâ hactenus â primis Anatomiæ incunabulis Proſectores ſuas occultaſſent obſervationes, vel Medici remedia, pejus jam cum genere humano ageretur. Ferunt Nobilem Bilſium ſua filiolo ſecreta reſervaſſe, non tamen prius propalanda, qvam fatalem horam ſibi imminere ſenſerit. Qvis verò ſpondebit Bilſio meditatam mortem, qvis filiolo? Profer dum vales, mi *Bilſi*, dum ſani vigent ſenſus, artes tuas & ſecretum operandi modum, niſi publicum erubeſcat, ne tecum funeretur, & migraturo hinc forſan oneri ſit. Sic omnes mortales Tibi æterno beneficio obſtringes, & Deo omnium bonorũ datori gratus videberis. Tu qvi intimæ apud illum es admiſſionis, Doctiſſime *Zaſi*, illa conſilia ſuggere, meliusq; de publico mereberis in famæ tuæ exordio, qvam acerbis Apologiis, qvibus vi qvaſi armata & maledica venerationem apud literatos Bilſio ſtudes procurare, qvaſi hi minis terrerentur, aut his eadem arma deeſſent pro famæ & vitæ tutela, qvæ conſultius contra imminentem cervicibus Chriſtianorum Thraciam acuet qvicunqꝫ generoſi pectoris incendio ardet. Non cadit in hos bonarum rerum invida ſuppreſſio, qvi bonis

bonis abundant, at qvibus curta domi est suppellex, arcanis eliminatis, paupertatem metuunt. Invisum hoc Apollini mortalium genus, & cum rusticis Liciis plerumq; tandem in ranas coaxantes transmutantur, qvod fessam Latonam ex naturæ rivulis bibere impediant. Qvo deniq; nomine excusabis Bilsium, tuum clientem, qvod omnes Professores præ se contemnat, tanqvam fungos, truncos & inutile lignum, qvum inter illos sint fuerintq;, qvi ætatem inter utilissima experimenta consumpserunt, nec ingloriam operam literariæ Reipublicæ mutuati sunt. Si ille albæ est gallinæ filius, an reliqvi idcircò ex Ibide nati? Gloriæ temperantia illos decet, qvi hæc sacra tractant, & prudentis est sua fortuna, sua in novis felicitate, sua deniq; arte, moderatè uti. Si parvis magna componere licet, Antisthenis illud ad *Platonem*, cætera maximum, in hos qvadrat; qvum eqvum hinnientem in pompa frementemq; vidisset, *Tu, inqvit, meo judicio præclarus fuisses eqvus.* Non ego me pro Professore commendo, qvanqvam olim in hoc stadio impigre desudaverim. Sint qvidam qvi me dicant non fuisse Anatomicum,

At qvi me vendit Bibliopola putat.

Tuæ qvoq; humanitati & benevolentiæ debeo, qvod Phœnicem Anatomicorum me vocaveris, Aliis Princeps dicor, aliis antesignanus, oculatissimus, felicissimus &c: Qvanqvam benevola Doctissimorum Virorum judicia spernenda non sint, qvibus meritas ea propter gratias ago: tanti tamen nunqvam meum studium putavi, ut tantos titulos mererer. Seriò te loqvi dubitare non ausim. Malè tamen apud Te audit Clarissimus *Pecqvetus* qvia clarissimum me & inter ætatis hujus Anatomicos oculatissimum appellavit, mihiq; deinde exprobras, qvod eadem repetierim. Qvo verò fine id à me factum, verbulo indicavi *Spicil. Vas. Lymph.* 1. c. 4. non laudis prurigine, sed conscientiæ fiducia, qvam hic & alibi integram servabo, rumpantur ut ilia Momis. Qvicqvid sit, meo pede me didici metiri, nec ab ullo venerationem mihi emendicavi. Sunt alii in his artis operibus magis exercitati, benèq; meriti, qvi protervè adeò lutulento pede conculcandi non sunt. Sit illis, qvi præcesserunt sua laus, sit sua qvoq; seqvuturis. Unde hauserit artis suæ fundamenta Nobilis Bilsius, ipse *Cl. Joanni van Horne* confessus est, ut ante lectam Anatomiam nostram Belgicam

&

& D. *Barbette*, nec partium nomenclaturas, nec actiones noverit. Non in opprobrium Bilsii ista afferuntur, sed ut admoneatur, ne de ponte illos dejiciat à qvibus artis didicit rudimenta. Neq; pudere illum debet hujus lectionis. Majores enim illo lectores habui, & magis gratos, qvibus de meliore luto finxit præcordia Titan. Sed nec defuere æmuli & osores, in meis operibus ingeniosi, clanculum tamen ex nostris lucubrationibus doctiores, ut verè dixerim cum *Theodoro Atheo*, verba me auditoribus & lectoribus dextrâ manu porrigere, illos verò nonnunqvam sinistrâ accipere. Gratulor interim mihi, qvod etiam *Bilsius*, tantus artifex & cadaverum conditor, nostris sit enutritus principiis, qvibus deinde novas suas observationes superinduxit, & novo velo pulchriorem sponsam amasiis suis splendida dote obtulit. Infra modestiam meam est & consvetos mores, navatam in sectionibus hominum, brutorumq; operam Nobilissimi Prosectoris *Bilsii* extenuare. Diligentior culter qvamvis laudem & inveniendi felicitas qvamvis coronam meretur, modò ille innocentibus parcat. Si fides tuæ relationi, ultra 60. cadavera humana eviſceravit, & præter

alia

alia animalia, plus qvam mille canes enecavit. Certè omnj latratu civitatem Roterodamensem despumavit, totq; canicidiis expurgavit. Utinam proprium & domesticum qvoq; canem, omnium instar, jugulasset. Forsan paucioribus extispiciis idem fuisset assequutus, si in consilium artis magistros adhibuisset, nimiisq; sumptibus pepercisset. Sed hæc ad me non spectant. Didicit ille Anatomen suo modo, nos nostro. Sufficit qvod in nundinis merces suas venum exponat & emat ipse, siqvidem, ne pluribus innotescant invidiâ qvadam nobili, ut ille putat, & necessariâ, suos thesauros supprimit. Indefesso hoc studio meruit Nobilissimus *Bilsius*, ut à nobis qvoq; publicæ illius Epistolæ legerentur, qvas amico animo, neutiqvam malevolo, à me esse lectas amica mea in Spicilegio secundo pagina testatur. Non qvidem inde doctior recessi, sed, qvod apud *Comicum* est, incertus multò qvam dudum. Temperare mihi tamen neqveo, qvin cursorio oculo evolvam qvicqvid recentiorum calamus subministrat, & majorem illis gratiam referre soleo, qvi nudam nobis Naturam sine velo aperiunt. Nec tuo, Doctissime *Zasi*, de Vasis Lymphaticis seu Aqvosis

Bel-

Belgico idiomate conſcripto libello horulam denegavi, ubi binæ ex cadaveribus obſervationes luce dignæ mihi viſæ ſunt, ſicut magna nominis tui laude alibi ex ſchediis meis intelliges. Qvocunq; in me ſis animo vel affectu, ne credas me vel Tibi malè velle, vel Bilſio malè precari. Offenſas libenter condonabo, qvas non merui, ſemperq; malui officiis certare qvam injuriis. Et qvanqvam connato candore nævos recenſitos notaverim, & qvam molliſſimâ manu tetigerim, non volui tamen iccircò, ut acerbius tractaretur, qvia majores in illo virtutes elucentes facilè poſſent nævos vel delere vel obſcurare. Eleganter *Petronius* in Satyrico: *Apes ideò pungunt, qvia ubicunq; dulce eſt, ibi & acidum invenies.* Candido hoc pectore diras veſtras incurri, qvibus jam nihil reſponderem, niſi & ſilentii pœnas metuerem. Promptior foret ad obſeqvium calamus, ſi tam rationibus certaſſes, qvam maledictis. De Epiſtola tua Apologetica, pace tua, dixerim, qvod olim de luſcinia: *Vox eſt, prætérea nihil.* Intacta relinqvis rerum momenta, & difficultates propoſitas, qvaſi non animadverſas, ſicco pede tranſilis, qvas ante amoris veſtri fiducia amicè attuli, qvam aſſenſum pollicerer. Opor-

portet vos otio abundare, qvi tot verba gratis effusa perditis. Ego magis occupatus cum tædio ista legi, ex qvibus nec doctior lector evadit, nec firmior amicitia, qvam inter bonos & placidos mutuis literarum colloqviis vel augemus vel provocamus. Expectabat curiosus animus cum novo Vasorum Lymphaticorum progressu & usu, solidam distributionis chyli ad hepar demonstrationem, qvam Bilsius promisit, ut hepati ad resurrectionem aditus pateret; opinione falsus & exspectatione, præter vespillonum nænias, & Siculas gerras nihil audivi. Nam cœco favore in hepatis auxilium ruis, & chylum illi infers per meseraicas, qvas eo cremore imbutas, nec unqvam vidistis, nec reapse demonstrare potestis. Provocat tamen ad artis suæ certitudinem *Bilsius*, qvam demonstraturum se pollicetur, si vel ego in Belgium, vel ille in Daniam navigaret, ideòq; me ad se invitat vel licentiam huc veniundi ab Augustissimo nostro Rege, (qvi nullos à finibus Regni sui, præter Judæos, sine salvo conductu arcere solet,) me interprete exambit. Sed si me audiret, transigeret prius cum domesticis suis, suasq; artes vicinis suis Leidensibus commendaret, in arte secandi versatissimis,

ſimis, à qvibus, ut fando accepi, hactenus impetrare non potuit aſſenſum. In Anatomes peritiâ nulli, nedum mihi, cedunt, ut illis primum debellatis, qvi ſudes ſunt in oculis, facilior deinde de me abſente & remoto ſit futurus triumphus. Nec animum obfirmabo, facilis ad applauſum, ſi iſtis Anatomiæ Profeſſoribus, præter alia, demonſtraveris chyli ingreſſum in hepar, ſed immediatum ex venis lacteis, non rubris meſentericis per longas ambages, qvibus cum ſangvine miſtus, chyli propriam appellationem amiſit. Ubi hæc & alia qvæ promittuntur, à *Bilſio* demonſtrari qvocunq; vel levi indicio mihi à fide dignis fuerit renunciatum, ſtatim etiam non viſis acqvieſcam, nec opus erit ſumptus in itinere ultro citroq; perdidiſſe, aut περιοδεύειν. Qvanqvam verò hanc Anatomes lampada aliis jam tradiderim, & Honorarii titulo ſeu privilegio à Clementiſſima Regia Majeſtate conceſſo emeritus, hiſce exercitiis amplius vacare non debeam, qvæ juniori in Academia Medico ſolent committi, nec meæ amplius ſortis negocium eſſet; volupe tamen fuit per diſcipulum olim meum, nunc ſucceſſioni maturum, Virum Clariſſimum D. *Henricum à Möinichen*,

Affi-

Affinem & amicum ſincerum, tentare apud *Bilſium*, qvid tantis promiſſis ſubeſſet. Igitur qvum Möinichenius ex Italia & Gallia redux patriam meditaretur, per literas ſvaſi ut in tranſitu *Bilſii* ſectiones præſens inſpiceret, qvo certius deinde nobis de miraculorum conſtaret veritate, de Lymphaticorum augmento, & de hepatis ſalute. Paruit monitis Vir in Anatome exercitatus, tanto libentius, qvod ipſe qvoq; curioſitate incredibili omnia ſectaretur qvæ ad artis complementum ſpectant. Adfuit igitur *Bilſio*, & ſicut teſtatur, humaniſſimè fuit exceptus, ſed nihil eorum reportavit, qvorum gratia illuc venerat. Si Tibi *Bilſius* tuus habitos inter utrumq; Anatomicum ſermones reticuit, non gravabor referre, ut porrò hæc in memoriam illi refrices. Dies erat octavus ſeptembris proximè elapſi anni M DC LX, qvum primò inviſeret *Bilſium*, qvaſi artis Anatomicæ ignarus, ſolutoq; Imperiali Thalero, nihil præter corpora balſamo condita vidit, nihil præter invectivas voces in Medicos & Anatomicos audivit. Spem verò ipſi faciebat *Bilſius* videndi corpus conditum qvod ſub manibus habebat poſt ſex dies perficiendum. *Möinichenius* ſimulans ſola curi-

oſitate

ositate ductum sine ulla Anatomes peritia, præfabatur officiosè, venisse se spectatum miranda illius & stupenda opera, rogareq; ut sectionem unicam in vivo cane sibi monstraret, qvo oculis ipsis intueretur illa qvæ ni ore omnium Batavorum versabantur. *Bilsius* ægritudinem nescio qvam cœpit prætexere, & intra sola verba observationes claudere. Addidit tamen, si post dies qvatuor vel sex rediret, visurum esse omnia. Hinc reversus *Möinichenius* Roterodamum die XVI. ejusdem mensis, ex domesticis *Bilsii* intellexit, post discessum primum integra eum fuisse valetudine. *Bilsio* verò in manus tradidit literas commendatitias amicissimi Domini *Lonnes* Amstelodami scriptas, detectaq; larva apertè se profiteri artis Anatomicæ studio addictum, & rogare, siqvidem ex lectis relectisq; omnibus illius opusculis non pauca minus vera sibi occurrissent, ut vi literarum commendatitiarum, inprimis ipsius *Bilsii* ad Anatomiæ studiosos, promissis satisfieret non verbis sed veris demonstrationibus. *Bilsius* verbis officiosis magisq; humanis qvam in primo congressu, sine ulla in Anatomicos Medicosve invectiva, promisit se dubia explicaturum ex figuris veris & ac-

euratis, qvomodo ſatisfecerat Excellentiſſimo Domino Regio, nullam canis vivi diſſectionem urgenti. Non contentus iſta reſponſione *Móinichenius*, negavit motum humorum talem eſſe poſſe, qvalem ipſe fingit, propter valvulas in Vaſis Lymphaticis freqventes. Regeſſit *Bilſius*; ſi valvulæ ſibi monſtrari à *Móinichenio* poſſent in lymphaticis, fore illum ſolum & unicum qvi naturam noſſet ejusq; operationes, ſe verò illis viſis propria manu recantaturum omnia ſcripta & dogmata cum ſolenni confeſſione erroris ſui & cœcitatis. Inſtabat *Móinichenius* ut unicâ ſectione tantas lites dirimeret, ſe ſtatim ad ſuas demonſtrationes fore paratum ſive in eodem cane, ſive alio monſtraturum ad oculum valvulas & alios *Bilſii* errores. Non potuit tamen *Bilſius* ſive obſtinato animo ſive cauſæ malæ metu adduci ut votis annueret. Advocaturum qvidem ſe amicos dixit, qvi ſectioni Móinichenianæ teſtes adeſſent, qvos *Móinichenius* admiſit facilis, ſed ea conditione ut *Bilſius* prior eſſet in demonſtrando. In caſſum tamen omnia tentata. Nullis enim precibus aut expoſtulationibus ſe exorari paſſus eſt, ut in præſentia *Móinichenii* vel unam ſolam diſſectionem in ſe ſuſciperet. Duorum

órum menſium inducias poſtulavit, qvibus finitis mira promiſit. Inter hos ſermones ſupervenit *Nicolaus Stbenonis* noſter, diſcipulus qvoq; meus, qvem ſperata ſectio illuc invitaverat, cum alio Medico vicino, ſed irrita omnes ſpe diſceſſerunt. Suggere hæc clienti tuo, ut ſciat qvanta ſpe multos, etiam publico programmate invitatos ineſcet: & qvalem inventurus ſit qvi in demonſtrationibus conſerto pede & manibus promptis cum illo congredi paratus eſt, ſi inviſendæ Daniæ deſiderio flagraverit. Inaudita ante & inviſa ſi protulerit, inaudito applauſu excipietur, meq; inter primos laudum præcones numerabit. Qvantum ex ſparſis ſchedis & aliorum animadverſionibus perſpexi, in vero lymphatici humoris decurſu à recta diſtributionis via aberrare eſt neceſſe, qvia valvulas oculis cultroq; manifeſtas vel negligit vel celeri manu obterit. Deinde in exſiccatis balſamoq; conditis cadaveribus, qvanqvam artificio eleganti pateant interna vaſa, valvulæ tamen exſiccatæ humores reciprocos inſvetis viis permeantes & ultro citroq; ſine obſtaculis decurrentes admittunt.

Magnum ſubſidium ad œconomiam corporis, & vaſorum ſeparationem affert ſe-

cretum Bilsianum, qvo omnem corporis sangvinem, in sectione obvium & incommodum, sine ulla vel guttulæ profusione, ab una corporis parte ad alteram scit amandare, imò in hanc vel illam corporis regionem, qvocunq; placuerit propellere novit. Modum sibi servat, ut soli sibi sapiat. Qvanqvam verò parum cruor exercitatum removetur, præsertim si ligaturis vasa constringantur, tamen ad multos usus secretum, si qvod est, & secreti authorem illustrem commendamus. Varias sistendi sangvinis rationes usus nos docuit, qvas in dissectionibus cadaverum hactenus neglеximus, si interceptionem per vincula excipias. Non dubito qvin ad Anatomicas præparationes possint transferri. Sunt qvæ condensent & in grumos stringant, qvalia exsiccantia sunt, & emplastrum ex gypso cum alumine apud *Brasavolum* in Aph. palmam omnibus præripit Sal mirabile Clarissimi Chymici *Glauberi* Mirac. Mund. part. 2. c. de Us. Sal. in reb. al. qvod non tantum aqvas qvascunq; pluviales vel destillatas brevi spacio in glaciem coagulat, sed & fontem salientis aqvæ obturat: vinum qvoq;, acetum, cerevisiam, mel, mulsum & alios liqvores in durissimam

mam glacieq; æmulam ſoliditatem compingit. De Sale qvodam fixo obſervavi apud Chymicum noſtrum peritiſſimum & amicum optimum D. *Ahaſverum Payngk*, aqvas in gelatinæ conſiſtentiam verſas. Compeſcendo ſangvini idem Sal ſufficeret. Alia comprimendo ſiſtunt, ſicut de cribellario narrat *Rhodius* noſter Cent. 1. Obſ. 91. Frigus repellendo ſedat hæmorrhagias, de qvo diſputat *Hildanus* Cent. 3. Obſ. 2. damnatq; *Bennettus* Theatr. Tab. Veſtib. Exerc. 26. & ſubſtituit calorem ſuperficie tenus, vel extremarum intenſum. Occulta nobis qvalitate manifeſtos edunt effectus, Zizania noſtrorum experientia; urtica apud *P. Borellum* Cent. 1. Obſ. 91. Jaſpis *Boëthio* l. 2. de Gemm. c. 102. hæmatitis *Dioſcorid.* l. 5. c. 144. fuligo *Severino* Trim. Chir. c. 20. ut alia taceam manifeſta, de qvibus *Galeni* eſt judicium l. 9. de ſimpl. Med. Fac. qvod adſtringentia refrigerando, contrahendo, conſtringendoq; contentum in partibus ſangvinem repellant. Superſtitioſi verba advocant, qvorum effectus etiam ſine ſuperſtitione innotuerunt. Ad transferendum ſangvinem follis conferret ſpiritu propellente, tumq; injectâ ligaturâ ex voto ſuccederet opera-

peratio. Si meliora his ſecreta in ſcriniis veſtris ſervantur, qvanqvam invideret Bilſius, tu tamen, *Zaſi* doctiſſime, non ſupprimes, ut benè de mortalium ſalute merearis. Non eſt qvod infenſum clientem metuas. Arcana inter artis filios & ſocios cum veniâ eliminantur, & latinâ ſcriptione, peregrina illi Dialecto, tutus eris. Publicæ ſaluti privatus timor cedat. Fidem meam interpono, publicas utrumq; gratias relaturum, & à me maximas. Parcis enim veritati, qvod inter inimicos Nobiliſſimi Bilſii me recenſeas, qvum id unicè in *Spicilegio ſecundo* egerim, ut hominem laudarem, & à calumniis alios abſterrerem. Procul habeo invidiæ cauſas, & malitiæ, qvæ hactenus ignoravi. Nec enim mihi de plebe infima animus, aut infenſa virtus. Si credimus *Livio* l. 35. *nulla ingenia tam prona ad invidiam ſunt, qvam eorum qvi genus ac fortunam ſuam animis non æqvant: qvia virtutem & bonum alienum oderunt.* Qvod verò aſſenſum plenum novis illis artibus in aliam diſtulerim occaſionem, donec clarius & ad liqvidum veritas Bilſianorum experimentorum explorata eſſet, ægrè ferre non debes. Eruditorum facta orationi illorum convenire debent, &

con-

consilia ad exitum perducenda anteqvam probentur. Gravius nihil dicam, ne convitiis vobiscum certare videar. Inter bonos amicitiâ pugnandum, non injuriis, qvæ nec tegunt, nec vulnerant. Semper hac in re qvi vincitur, vincit. Divites opertis oculis sua bona computant, sed Anatomicus oculatis manibus fidit. Magni authoris est sententia, *nullum consilium*, addo artificium, *laudari posse, nisi peractum.* Laudavi interim conatum Bilsii, & ardens in Anatome studium, bonisq; ominibus prosequutus sum. Fertur corpora magno labore præparata & condita servare, hospitibusq; advenientibus & passim invitatis ostentare. Audio multis placere, ab aliis verò non magni fieri. Sic varia sunt hominum judicia, qvibus me pro arbitro non interponam. Sinamus cum Zenone apud Romanæ Historiæ Principem, *suo qvemq; periculo furere.* Testatur mihi Illustrissimus Vir Dominus *Ottho Kragh*, Ser. Reg. Majest. Danorum ad Præpotentes Belgii Fœderati Ordines nuper Legatus meritissimus, magnus Literatorum fautor, cujus subacto judicio multum tribuo, qvum ad visenda miranda Bilsii opera Roterodamum concederet, à Nobili Bilsio insigni humani-

tate se exceptum, vidisse mira voluptate artificiose secta & præparata corpora, nec sine digno encomio Bilsii mihi conatus deprædicat. Cœlo imputet Bilsius, qvod Principibus Viris placeat. Dignum sua generositate fecerit, si spreto sordido lucro, laudis solius amore, nostris qvoq; Theatris submiserit pollincta sua cadavera, ut apud Boreales famam suam factis hujusmodi extendat. Patebit tum manifestius illius artificium, & omnes nos ad laudem promeritam inveniet faciles promptosq;. Dum enim absentes liberiori judicio per absentium vagamur spectacula, facilem indignationem illorum incurrimus qvibus præter laudes & acclamationes nihil placet. Sicq; his illisq; injurii videbimur, nobis, qvod credere debeamus inviti, illis qvod necessariâ incredulitate inventis deteramus partem laudis, qvam forsan integram deberemus. Balsamationem pleno ore extollunt curiosi rerum æstimatores sine ullo partium studio, inter qvos *Móinichenius* qvoq; noster. Negat tamen vasa & alias partes corporis balsamati, de qvibus exultat *Bilsius*, ea elegantia præparatas qvæ omne punctum ferret. Nihilo secius, tuo judicio, author tanti ipsam corpo-

rum

rum balſamationem non facit, qvanti artificioſam cadaverum præparationem ante pollincturam. Non pateris me in *Spicilegio ſecundo* præferre recentiorum cadaverum demonſtrationem, in qvibus ſingulæ partes naturali colore, connexione debita, figura propria rectius videntur, qvam in exſiccatis. Nec ideò artificium Bilſii extenuatur, qvod ſine fuco dilaudavi, nec muto factum, qvanqvam ea vobis de me non ſit fiducia. Percommodum dico eſſe inventum, & famæ ſurgenti nobilitatiq; egregiæ dignum, in illis præſertim terrarum angulis, ubi recentia cadavera Sectoribus denegantur. At Patavii, Pariſiis, Londini, Hafniæ, Leidæ, ubi ſuperiorum indultu in nuper defunctis cadaveribus ſectiones fiunt & demonſtrationes publicæ, qvin hybernis menſibus utiliora ſint pro cultro Anatomicorum & oculis ſpectantium, vigentia ſuo ſucco corpora, non negaturum Te credo, hujusmodi exercitiis Academicis aſſvetum. Cæterum Sirio ardente, & in ſuperſtitioſa nonnullorum hominum averſatione, ubi recentia nec haberi poſſunt nec præparari, opportuno Bilſii artificio defectus ſupplebitur. Iſta artificioſa præparatione, Ægyptiorum Mumias, qvæ

teste *Herodoto* l. 2. Euterpe, viscerum omnium ferè extractione conditis deinde rebus implebantur, majori labore & ingenio superavit, qvia dispar Ægyptiacorum & Bilsianorum corporum usus est & finis. Ne aridum sit Responsionis hujus argumentum, tuæq; simile, de istis lectorum in gratiam pauca libabo.

Complures sunt condiendorum cadaverum utilitates, qvarum plerasq; Ægyptii perspexerunt, nonnullas recentiorum superaddidit curiositas. I. Ad fætorem arcendum, ut elegantissima machina putredinis deformitatem evadat, & diutius conservetur. Hoc fine Josephus ejusq; Pater Jacobus *Genes.* 50. balsamo conditi leguntur, ut in promissam terram transportarentur. II. Æternitati eo modo præluditur, spesq; resurrectionis apud superstites augetur. Rectè B. *Augustinus* l. 1. De Civ. Dei c. 12; *curatio funeris, conditio sepulturæ, pompæ exseqviarum, magis sunt solatia vivorum, qvam subsidia mortuorum.* III. Accedit vivorum in defunctos veneratio, qvorum ut memoria, ita exuviæ perpetuitati sacrantur. Æthiopum pietas laudatur, qvod olim demortuos suos gypso obductos, picturaq; exornatos ad accu-

ratam

ratam illorum effigiem, vitro indiderint, domi ſuæ ſervaverint, & ſolenni pompa per urbem conſpiciendos circumtulerint. Hinc ad magnates ea cadaverum cultura tranſiit & conditura, etiam ſeculo noſtro uſitata, qvam tamen ſuo cadaveri denegavit glorioſæ memoriæ Christianus IV. Auguſtus Danorum Rex, omni memoriâ & veneratione digniſſimus. Aliis loqvatur *Seneca* l. de Tranq. An. c. 1. *qvid opus eſt ſeculis duratura componere? Vis Tu non id agere, nec te poſteri taceant? Morti natus es: minus moleſtiarum habet funus tacitum.* IV. Ad civiles motus avertendos defunctorum Regum conditura ſubvenit, ut diutius imperio credantur præeſſe. Hinc apud *Saxonem* noſtrum l. 5. Hiſt. Dan. Frothone Tertio Rege Danorum mortuo, egeſtis viſceribus, ſalitum corpus triennio Proceres aſſervandum curabant, provinciarum defectionem vulgato Regis exitu formidantes. V. Vel in pœnam vel ſolatium, nonnunqvam diutius à putredine incorrupta vindicantur, ſuæq; mortalitati cadavera ſuperſunt, ſive nativo balſamo & ſale, ſive ſepulchrorum terræq; ſalinæ & nitroſæ poteſtate, ſive alia cauſa ſupranaturali. Effodiuntur in patria noſtra poſt multorum

anno-

annorum decursum non raró integra corpora, qvæ longiorem ætatem ferre valent. Nobilis Venstermanni exemplum adduximus, à nobis visum, *Cent. 1. Hist. Anat. Rar. 62.* Notat qvoq; *Albertus Crantzius* l. 3. Metrop. c. 42. 48. Svenonem Daniæ Regem per annos LXX. integrum in sepulchro à putredine Libentii Hamburgensis Episcopi gladio fuisse conservatum, sed interposita prece Adelvardi Seonum Apostoli absolutum cecidisse in cineres. Carpentoracti anno 1642. refossum corpus femineum post aliqvot secula incorruptum, describit *Theophilus Raynaudus* l. de incorr. Cadav. c. 2. qvasi Bilsiano opere pollinctum. Aptè enim commissa inter se erant membra, carne sua & cute, arida tamen & subfusca, bellè vestita. Sua uberibus tamen inerat mollitudo, collo lenitas, nec non coxendicibus & posticæ pedis dextri parti planè integræ, & post scapulas insveta cadaveri teneritas, qvalem qvoq; in Venstermanno observavimus. Capilli capitis, cuti tenaciter adhærebant, aures integræ, lingva arida, laryngis cartilago sana & vegeta; carne & cute nudata facies, dum vi exhumatum est corpus, per imprudentiam concisa. Humor oculorum orbi-

bus

bus continebatur, Chirurgusq; Rollerius vulnerariam bolidem capiti immissam, humore glutinoso & obscuro madidam eduxit. Pilosa erant genitalia. Qvum ex mulierculis qvæ tum in templo laboribus occupabantur, forte una ex genitalibus pilos avulsisset, tamdiu insaniit, donec jubente Confessionario pilis restitutis sanam mentem reciperet. Stupæ qvibus vulva obducebatur, integræ visebantur. Dextram mammam aperuit Chirurgus idem, digitoq; in vulnus immisso carnem glandulosam, candidam & humidam invenit planè incorruptam, sine ullo fætore. VI. Præcipuum usum sibi Medicina vendicat. Qvia asphalto condiebantur Mumiæ Ægyptiacæ, cæterisq; aromatis, unde præcipuo munere ad Rem Medicam protractæ. Pleni de his sunt Medicorum libri, ut hinc commodè exulare possint. Ad *pigmenta medicinalia* has peregrinitatis merces usui esse hominibus indicat *Tertullianus* l. 1. de Idolol. c. 11. Ubi pigmenta qvid sint, sine nomenclatore patet, de qvibus tamen videndum Cl. *Rhodii* nostri Lexicon Scribonianum. Medicinalia enim erant, & hujus sensus cadavera, *medicata* dicebantur antiqvis. VII. Ad morborum sedes affectas & causas inqvirendas

rendas evisceratio ista pro conditurâ condu-cit, qvæ alioqvin in Magnatibus haud innotescerent, sine hoc pollincturæ prætextu. Eo fine Historias Vitasq; Principum Virorum Medicus evolvere debet, ut de morborum mortisq; causâ ex cadaverum inspectione reddatur certior. VIII. Anatomicis demonstrationibus destinavit Mumias suas Nobilissimus *Bilsius* præclaro invento & instituto. Hinc non farctas asphalto aut aliis aromatis, sed arte visceribus vasisq; separatis & suo loco relictis, externa internaq; corporis eleganter, ut ferunt, contra putredinem cadaverosam munit, ut Anatomicis postea demonstrationibus qvocunq; tempore inserviant. Macte Bilsi generoso conatu. Seriò acclamamus cum *Persio* Sat. 1:

—— nunc non cinis ille poetæ
Felix? non levior cippus nunc imprimit ossa?
Laudant convivæ. nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo, fortunataq; favilla
Nascentur violæ?

Pretiosa tamen nimis est ista Anatome, ut omnium Prosectorum stipendia superet. Præterea difficulter inducor ut credam, in istis Mumiis Bilsianis non tyronibus tantum,

uni

uti narras; ſed & mihi meisq; ſimilibus, monſtrari poſſe vias & meatus, per qvos chylus cum recurrente ſangvine in hepar usq; perveniat. Magnus erit Apollo, ſi id vel tyronibus artis ad oculum oſtenderit in cadavere recenti & manu haud violenta diſſecto. In Mumiis exſiccatis vias vi forſan audacior manus patefaciet. Et valvulæ omnes exſiccatæ contrahuntur, ut liqvores ſine impedimento hinc inde fluere concedant, etiam invitâ in viventibus naturâ. De Lymphaticorum verò progreſſu & ambagibus non repetam qvæ alibi in contrarium fuere allata. Non ideò tamen exſibilamus Mumias Bilſianas, qvibus memoriæ tyronum fugienti qvovis tempore ſuccurritur, velut pictis figuris. Optandum potius ut naturam faventem humanitate ſibi conſervaret, dubitantes æqvo ferret animo, nec Anatomiæ benè meritos Doctores inſectaretur acerbius. Cedro digniſſima ſunt experimenta, qvibus putredinem corporibus arcet, & ſangvinem cohibet. Parcat tamen viventibus & Dei munere ſpirantibus, ne, qvod de Cedro *Plinius* l. 24. c. 5. nos de Bilſio dicamus: *Defuncta corpora incorrupta ævis ſervat, viventia corrumpit: mira differentia, cum vitam auferat*

rat spirantibus, defunctis pro vita sit. Rectius posteritati consuleret & publico, cui bono natus est, si suppressis invidendi causis, pollincturæ suæ modum edissereret, si sangvinis repagula indicaret, si dubitantes in Naturæ secum secreta abduceret, si deniq; errantes placidè in viam reduceret. Ita certè sibi majorem famam, publico commodum procuraret. Veteres aloë, myrrha, cassia, cedria, asphalto &c. medicabant funera exsiccanda. Sale communi idem præstiterunt Ægyptii, teste *Herodoto* l. 2. nostriq; Dani apud *Saxonem Grammaticum*. Sal mirabile suum deprædicat celeberrimus Chymicus *Jo. Rudolph. Glauberus* part. 2. Mirac. Mund. c. de Us. Sal. mir. in Med. n. 20. 21. 22. præservare non solum insecta, sed integra corpora hominum & animalium ab omni corruptione, etiam in forma siccâ; condire vivos mortuosq; pisces & carnes, ut & flores, ne putrescant: in Anatomia cadaverum conservare partes, ne fæteant, aut corrugentur. Vel Sal hoc qvod forsan est vitriolatum, à *Glaubero* accepit *Bilsius*, vel ab hoc ille, adeò similes effectus admiramur, qvod de sangvinis coagulatione qvoq; ex eodem supra monuimus. Curiosi, qvibus id concessum,

sum, experiantur Glauberiani salis vires, & forsan cristas suas demittet cliens tuus, tenax secretorum suorum custos. Evangelus apud *Macrobium* l. 7. Saturn. c. 16. ad integram carnis aprinæ incolumitatem conservandam sine putredine, infixum cuicunq; parti corporis acutum æneum commendat. Stipticæ vi id attribuit *Macrobius*, qva & oculis prosit illorum qvi in metallo æris morantur, & vulnera qvæ ex æreo mucrone fiunt secundum *Aristotelem*, facilius curet. In vitriolo autem Veneris potior causa, qvod non tantum putredinem arcet, sed & oculis confert, & vulnera in pulvere Sympathico, de qvo *Papinius*, citissimè sanat. Qvodcunq; sit putredinis remedium, naturam feliciter imitatur *Bilsius*, qvæ & integra corpora subinde indurat ut secula ferant, sicut superius evicimus, & particulas visceraq; interiora conservat. Cerebrum qvod aliàs Ægyptii eruebant, teste *Herodoto*, & alii postea pollinctores, integrum non ita pridem Avenione post multos annos molle humens ac tabis expers insito principio vel soli natura repertum, prodidit *Raynaudus* de Cad. Incorr. c. 6. n. 21. & similia narrat *Fabricius Hildanus* Cent. 5. Obs. Chir. 4. Jecur *vetu-*

ſtatis patiens dicitur *Plinio* l. 11. c. 32. & *centenis durare annis, obſidionum exempla prodidere.* Ab anno elixatum hepar humanum, qvod ſub ſcamnis ſcholæ Medicæ aſſervatum fuerat, nullo modo corruptum aut rancidum, ſed eo odore præditum, qvi eſt in recenter elixato, vidit *Riolanus* l. 2. Anthrop. c. 21. De corde nihil addo, qvod ob compactam ſubſtantiam nullo negotio conſervatur. In aere exſiccabat Empiricus noſter ruſticus, ex qvo deinde pro febrientibus pulverem abraſit. Nec reliqvas partes tangam, qvæ artis & naturæ beneficio, putredini ſubducuntur. In ſtupenda præparatione cadaverum, id ſubit mirari, qvod narres habere Bilſium mumias, qvibus nervi, alias qvibus venæ, alias qvibus arteriæ inſint. Cur tantis ſiſtendi ſangvinis arcanis & manu promptâ inſtructus, hæc omnia in uno ſubjecto non repræſentat? Penes nos operâ & beneficio Conſobrini noſtri deſideratiſſimi D. *Henrici Fuiren*, in Muſæo Academico aſſervantur qvatuor Tabulæ, venarum, arteriarum, & Nervorum, ex uno cadavere humano cum D. *Leoniceno*, Magni *Veſlingii* Eqvitis S. Sepulchri ſuccenturiato, me præſente Patavii exſectorum. Cæterum qvod de

de exſeqviis Hepatis & Epitaphio illi mea manu erecto objicis, repetitâ refutatione non indiget. Nihil enim antea indictum vel pro hepate defendendo, vel ad me debellandum protuliſti, ſtantq; immota illa qvæ aliàs nobis & Natura monſtravit, & ingenium ſuggeſſit. Experimento verò Bilſiano tantum credis ineſſe pondus, ut ſolâ unius canis demonſtratione, ſine alio ad dubia noſtra in Spicilegio copioſius propoſita reſponſo, hepar vindicare poſſit & ad vitam revocare. Sed ſiſte gradum. In canibus veſtris non potes monſtrare chylum ad hepar ire, aut in meſeraicis contineri, niſi ſolâ conjecturâ, qvia diverſo colore ſangvis ille videtur, qvem colorem fallere ex Spicilegio noſtro diſces. Ex coagulatione cita ſangvinis meſeraici, malè chylus creditur, ſicut ibidem monui. His aliisq; mediis non reſuſcitabis veſtrum hepar, nec priſtinæ dignitati reſtitues. De altera chyli via ad cor, *Pecqveti* invento, qvam ad alium uſum Nobiliſſimus *Bilſius* reſervat, alioq; derivat, ne verbum addo, partim qvod de ea egerim in *Spicilegio*, partim qvod novam iſtius diſtributionem nemo ex amicis meis viderit, qvi ea de re me certiorem faceret. Pro ſalvando Hepate nuper

P. Vattier Doctor Parisiensis in libell. *le Coeur Dethroné*, p. 37. chylum subtiliorem ex ventriculi tunicis statim ad hepar transudare valdè frigidè demonstravit, qvi ex *Historia* nostra de *Lacteis Thoracicis* refelli posset, nisi pro ingenii ejus lusu æstimarem. Ego verò cum Theologis, qvos mecum committis, facilè in gratiam redibo. Pressi vestigia vestra, & seria jocis vestris immiscui. Non credo me peccasse, si à jocorum nostrorum simplicitate malignus interpres absit. Magnus *Hugo Grotius*, Dæmonium illud hominis, lectus Tibi non videtur, alioqvi rectius & de illius & mea mente judicasses, & qvo fine ex *Platone*, *Heraclide*, *Herodoto*, *Plutarcho* illorum exempla in Notis suis congesserit, qvi olim revixisse dicuntur. Demortui, sed in animis omnium viventis cineres veneror, cujus superstitis favore usus sum. Aliter si animatus essem, impudentiæ notam haud effugerem. Egregiam verò laudem & spolia ampla retulisti, qvod etiam *Riolani* umbram contra me & manes evocaveris, qvasi timore ullo me unqvam subduxerim qvamdiu in vivis fuit Magnus Riolanus. Scias verò, si qvidem hospitem Te video in iis qvæ prius scire debueras, qvam iniqvo

cala-

calamo atramentum nobis aſpergeres, ſuperſtite adhuc & inter vivos vegetosq; merente *Riolano*, me maſculo & intrepido animo partes meas à Riolano provocatum, publicè egiſſe, non tantum in *Anatome Reformata*, ſed in *Defenſionibus* Lacteorum & Lymphaticorum Vaſorum, ſpiſſo volumine, & *Spicilegio primo*. Qvæ omnia à me ſcripta, ante vidit, tradente Cl. *Patino*, utriusq; amico, legitq; *Riolanus* pluſculis annis, qvam fatis concederet. Poſt illius exceſſum, parciſſimè, nec ſine magna veneratione, ne manes defuncti turbarentur, ad teſtimonium advocavi diſſentientes ſenis emeriti ſententias. Cum larvis luctari, meum non eſt, nec ex uſu erit, qvia inter veſpillones verſor. *Bilſius* autem an felicior Riolano, veſpillo ſit futurus; probabit eventus. Feſtiviſſimè facetus *Martialis* L. 1. Epigr. 48.

Nuper erat Medicus, nunc eſt veſpillo Diaulus;
Qvod veſpillo fecit, fecerat & Medicus.

Crudelior Bilſius eſt, qvia mortuos effodere, & vivos ſepelire conatur. Di tantum avertant facinus, tantamq; inter homines peſtilentiam. Pro vivis intercedendum eſt ſupplicationibus, & inaudita ſtrages depre-

canda. Ideone mihi ſepulchrum à veſpillone Bilſio foditur, qvod manus oculatas habeam crediturus qvod viderim? Proxima ad ſcientiam via eſt dubitatio. Inſigni impietate & crudelitate notas Nobilem *Bilſium*, cave ne malam illius gratiam ineas, qvaſi dubitantes non ferret. Monitum eſt *Senecæ* Epiſt. 94: *qvæcunq; ſalutaria ſunt ſæpe agitari debent, ſæpe verſari.* Et ſi orco tradendi omnes eſſent, qvi diligenter cibos maſticant, anteqvam deglutiant, jam & brevis meliorum foret ætas & nutritio depravata. Si eadem & illi tecum eſt mens, audi oraculum *Pſalm.* 57. *Foderunt ante faciem meam foveam, & ipſi inciderunt in illam.* Tandem Hepatis in gratiam, confugis ad veterum authoritatem, tanqvam ad triarios. Totiens verò alibi hoc argumentum pertractavi, ut nauſeam excitet crambe repetita. Qvod ſi axiomatibus Dialecticorum *Bilſium* tuum ſubmittis, ſcias *Primò*, pro corde majorem eſſe authoritatem, & antiqviores teſtes. *Deindè*, nullos teſtes, etiam ex ultima antiqvitate eductos, ſatis eſſe idoneos, qvi veritati & experientiæ opponantur. *Tertiò*, publicam confeſſionem rebus venerationem conciliare, neutiqvam veritatem. Nec parit multitudo errantium,

errori

